

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-59>

УДК 339.9

ТОРГОВЕЛЬНІ КОНФЛІКТИ ТА СПОСОБИ ЇХ ВРЕГУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

TRADE CONFLICTS AND METHODS OF THEIR SETTLEMENT IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL COMMUNICATIONS

Юрченко Олександр Анатолійовичкандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри,
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка**Никонюк Катерина Олегівна**викладач кафедри,
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2271-1538>**Yurchenko Oleksandr, Nykoniuk Kateryna**
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

У статті охарактеризовано основні форми комунікацій між суб'єктами міжнародної торгівлі. Досліджено класифікацію торговельних конфліктів та способів їх врегулювання. Розглянуто сутність та зміст торговельних воєн, їх негативні наслідки як для учасників міжнародної торгівлі, так і для світової економіки в цілому. Охарактеризовано риси політики США, як найактивнішого учасника міжнародних торговельних суперечок на світовому ринку. Досліджено основні сфери торговельних протистоянь між США та Китаєм. Розглянуто засоби для врегулювання міжнародних торговельних конфліктів, серед яких найбільш ефективними виділено переговори, консультації, медіацію, міжнародний суд, міжнародний арбітраж, механізми регіональних міжнародних організацій, механізми глобальних міжнародних організацій. Зазначено про необхідність подальших досліджень, присвячених пошуку ефективних комунікаційних зв'язків між учасниками торгівлі на світовому ринку.

Ключові слова: торговельна війна, комунікаційні зв'язки, інструменти торговельних конфліктів, прихований протекціонізм, імпорتنі мита, переговори, консультації, Світова організація торгівлі, Апеляційний орган.

The article describes the main forms of communication between subjects of international trade. The classification of trade conflicts and methods of their settlement have been studied. The essence and content of trade wars, their negative consequences both for participants in international trade and for the world economy as a whole are considered. Features of the US policy as the most active participant in international trade disputes on the world market are characterized. The need to implement and the consequences of President Trump's application of import duties on steel industry products originating from almost all exporting countries are analyzed. The main areas of trade confrontation between the USA and China have been studied. Means for settling international trade conflicts are considered, among which the most effective are negotiations, consultations, mediation, international court, international arbitration, mechanisms of regional international organizations, mechanisms of global international organizations. The main functions of the World Trade Organization were studied, the procedure for regulating disputes in the WTO was considered, and problems related to the termination of the functioning of the Appellate Body of the WTO were identified. The situation with the formation of a temporary appellate body – MPIA – was analyzed. A number of problems in the work of the WTO were identified, in particular, its inability to cope with such challenges as the suspension of trade liberalization, non-compliance by member states with their obligations and violations of WTO agreements, the need for consensus when making decisions. A conclusion was made about the need to modernize both the WTO's rule-making activities and the means of settling trade disputes between countries participating in foreign economic activity. The need for further research devoted to the search for effective communication links between participants in trade on the world market is indicated.

Key words: trade war, communications, instruments of trade conflicts, covert protectionism, import tariffs, negotiations, consultations, World Trade Organization, Appellate Body.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси привели до формування системи вільної світової торгівлі. У 1947 р. 23-ма країнами була підписана Генеральна угода з тарифів та торгівлі, а в 1995 р. вона трансформувалась у Світову організацію торгівлі (СОТ). Сьогодні членами цієї міжнародної організації є 164 країни, сума ВВП яких складає 98% світового показника. Головною функцією СОТ є забезпечення дотримання державами таких глобальних правил торгівлі, як торгівля без дискримінації, регулювання торгівлі переважно тарифними методами, відмова від використання кількісних та інших обмежень, транспарентність торговельної політики, вирішення торговельних спорів шляхом консультацій та переговорів. Водночас, глобалізація породила і торговельні конфлікти та війни, адже розвиток вільної торгівлі привів до зростання конкуренції та поширення протекціонізму, в тому числі і прихованого, який у багатьох випадках є основним інструментом ведення торговельних воєн. Отже, виникає потреба в аналізі причин торговельних конфліктів та способів їх врегулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню торговельних конфліктів та способів їх врегулювання у системі міжнародних комунікаційних зв'язків присвячено низку наукових публікацій та аналітичних оглядів. Зокрема, Н. Безрукова [1] досліджує форми та методи ведення торговельних воєн, характеризує методи врегулювання міжнародних торговельних спорів. Науковці Разумков центру В. Юрчишин та К. Ануфрієва [2] розглядають вплив торговельних воєн сучасності на розвиток економіки. У публікації О. Яценко [3] досліджено причини та форми торговельних суперечок, визначено найактивніших учасників міжнародних торговельних конфліктів. Предметом дослідження М. Серпухова [4] є систематизація торговельних бар'єрів та інструментів, які використовуються у торговельних війнах між країнами.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Попри проведені дослідження міжнародні комунікаційні зв'язки відіграють чималу роль у вирішенні торговельних конфліктів між окремими країнами. В умовах сьогодення важливо розглядати ключові аспекти та засоби міжнародних комунікацій задля вирішення торговельних протистоянь, конфліктів та воєн.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дана стаття має на меті систематизувати та більш повно розкрити

наукові дослідження щодо способів врегулювання торговельних конфліктів в системі міжнародних комунікаційних зв'язків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародна торгівля, як форма міжнародних економічних відносин, є складною системою комунікаційних зв'язків між господарюючими суб'єктами різних державз приводу обміну товарами та послугами, державами, а також міжнародними організаціями, що регулюють ці відносини. Основними формами комунікацій між суб'єктами міжнародної торгівлі є спеціальні міжнародні регламенти: договори, угоди, акти та інші норми міжнародного права.

Бурхливий розвиток глобалізації, зростання обсягів міжнародної торгівлі у середині ХХ століття, поява нових форм і методів торгівлі зумовили формування системи регулювання міжнародного обміну товарами та послугами як сукупності взаємопов'язаних принципів, норм, правил і процедур впливу на формування регіональних і товарних структур експорту та імпорту за допомогою політичних, економічних, фінансових, правових та адміністративних інструментів.

Центральне місце у цій системі займає Світова організація торгівлі. Серед основних функцій цієї міжнародної організації в контексті теми нашого дослідження виділимо такі:

- бути форумом для переговорів з питань, які регулюються діючими багатосторонніми торговельними угодами, а також з питань подальшого розвитку багатосторонніх торговельних відносин між її членами;
- керувати врегулюванням суперечок між членами СОТ.

Із збільшенням обсягів міжнародної торгівлі зростає і кількість торговельних конфліктів, різних за характером та напругою у відносинах між учасниками торгівлі – від суперечливих ситуацій до торговельних воєн. Н. В. Безрукова та М. В. Василенко називають чотири стадії розвитку торговельних конфліктів:

- суперечлива ситуація у торгівлі – поява протиріччя та відповідно та деяка напруга у відносинах між країнами, яка не створює погіршення умов торгівлі і не завдає матеріальних втрат учасникам;
- торговельна суперечка – напруга у торговельних відносинах, яка пов'язана із матеріальними втратами та погіршенням умов торгівлі і спричинена заходами, заподіяними однією країною;
- торговельний конфлікт – високий рівень напруги у відносинах, пов'язаний з

матеріальними втратами, спричиненими заходами, що заподіяні обома сторонами одна одній;

– торговельна війна – найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний з використанням інтенсивних заборонних заходів торговельної політики, що можуть призвести до великих матеріальних втрат країни, проти якої вони були заподіяні [1].

К. Ануфрієва та С. Брус торговельною війною називають «протистояння країн, які мають спільні торговельні зв'язки, за допомогою встановлення тарифних та нетарифних обмежень з метою скорочення імпорту, імпортозаміщення, зміни географічної і товарної структури торгівлі» [2, с. 73].

О. М. Яценко трактує торговельну війну як «найвищий ступінь напруги у відносинах між країнами, пов'язаний із використанням заходів руйнації торгової політики опонента» [3, с. 174]. Дослідниця називає широкий перелік основних інструментів торговельних конфліктів, серед яких:

– визначення групи «чуттєвих» товарів та введення стосовно них заборонених чи надмірно високих митних ставок;

– введення економічних санкцій проти певної країни у вигляді заборони ввезення певних груп товарів;

– введення ліцензованого імпорту проти певних груп товарів;

– введення особливого режиму стандартизації та сертифікації товарів;

– запровадження особливих санітарних та фітосанітарних норм [3, с. 174].

На нашу думку, найпоширенішою формою торговельних воєн на сучасному етапі розвитку міжнародної торгівлі є тарифна, яка полягає у встановленні митних бар'єрів, тарифів та інших обмежень на імпорт з метою захисту внутрішнього ринку та підвищення конкурентоспроможності внутрішніх виробників. Серед нетарифних інструментів торговельних воєн слід виділити ембарго, кількісні обмеження (ліцензування, квотування, технічні бар'єри, санітарні та фітосанітарні норми). В цілому, варто погодитись із М. Ю. Серпуховим та О. В. Мазоренко в тому, що «у торговельних війнах основним інструментом їх ведення є прихований протекціонізм, який має широкий інструментарій форм та різновидів, спрямованих на створення торговельних бар'єрів» [4, с. 65].

Торговельні війни мають негативні наслідки як для учасників міжнародної торгівлі, так і для світової економіки в цілому. Серед них:

зниження обсягів міжнародної торгівлі, зростання цін на товари та послуги, порушення стабільності фінансових ринків.

Найактивнішим учасником міжнародних торговельних суперечок на світовому ринку виступає США. Особливо значних темпів торговельні війни набули під час президентства Дональда Трампа, який проголосив політику «America First» (Америка на першому місці). Основні риси цієї політики: протекціонізм і торговельні обмеження; економічний націоналізм; енергетичні війни; суперечки з міжнародними партнерами. Слід зазначити, що аналітики називають цю політику світовою торговельною війною.

У березні 2018 року США застосували додаткові імпорتنі мита на сталь (25%) та алюміній (10%) походженням з усіх країн (крім Канади та Мексики), а також імпорتنі мита на широкий перелік китайських товарів. Необхідність впровадження цих імпорتنих мит пояснювалась «необхідністю захисту стратегічних галузей, які постраждали від несправедливих торгових практик та надлишкових виробничих потужностей у світі» [5].

Застосування імпорتنих мит на продукцію металургійної промисловості відбулося згідно статті 232 Закону про розширення торгівлі, прийнятого у 1962 р., яка надає право президенту США регулювати імпорт товарів чи матеріалів з інших країн, якщо він вважає, що кількість або обставини, пов'язані з цим імпортом, загрожують національній безпеці.

Основні торгові партнери негативно відреагували на ці кроки США і пригрозили симетричною відповіддю, а тодішні опитування 43 видатних вчених-економістів перших університетів світу засвідчили, що 76% із них вважали, що введення нових тарифів на імпорт сталі та алюмінію не покращить добробут американців [5].

Проти нових тарифів виступили представники американських галузей, сировиною для виробництва у яких є метал (виробники автомобілів, будівельники), аргументуючи це тим, що американська сталь та алюміній будуть для них дорожчими, ніж імпортні.

На сьогоднішній день найбільші торговельні протистояння спостерігаються між США та Китаєм. Торговельні стосунки між цими двома країнами побудовані на особливості товарних потоків між ними, які полягають у тому, що «значна частина сировини і напівфабрикатів виробляється у США і експортується до Китаю, де завдяки відносно дешевій робочій силі виробляються готові товари,

які повертаються наспоживчі ринки США (як дорожчий імпорт)» [2, с. 50].

Основними сферами конфліктів між США та Китаєм є наступні:

- застосування взаємних мит на значну кількість товарів з метою забезпечення національної безпеки в нерівних умовах конкуренції;

- запровадження санкцій США проти китайських технологічних компаній та зворотні обмеження Китаю щодо діяльності американських компаній в області інформаційних технологій;

- звинувачення Китаю у порушенні прав інтелектуальної власності;

- введення як Китаєм, так і США, обмежень на інвестиції у таких стратегічних секторах, як технології, енергетика та фінанси.

Аналізуючи причини торговельної війни між США та Китаєм, В. Юрчишин зазначає, що в її основі лежать не лише торговельні протиріччя, а й питання «світового (глобального) перерозподілу сфер впливу між визнаним світовим лідером США і високо динамічним Китаєм, який намагається стати не менш впливовим актором сучасності» [2, с. 13].

Які ж засоби застосовуються для врегулювання міжнародних торговельних конфліктів? Практика та дослідження провідних науковців показують, що ефективними засобами у цій сфері є наступні: переговори, консультації, посередництво, міжнародний суд, міжнародний арбітраж, механізми регіональних міжнародних організацій, механізми глобальних міжнародних організацій (СОТ, ООН) [3, с. 175].

Якщо суб'єктами конфлікту є компанії, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, то дієвим засобом у цьому випадку може стати медіація - позасудова добровільна, конфіденційна процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора намагаються запобігти виникненню або врегулювати торговельний конфлікт шляхом переговорів. Фахівці у цій сфері зазначають, що медіація широко використовується в США та ЄС.

Застосування медіації у міжнародній торгівлі має низку переваг перед судовим розглядом, зокрема:

- процес медіації займає менше часу;
- медіація є дешевшим способом урегулювання конфліктів, ніж суд;
- процедура медіації допомагає краще зрозуміти культурні особливості партнерів, надалі орієнтуватися на них та налагодити діалог і відносини.

У Світовій організації торгівлі врегулюванням спорів до 2020 року займалась Генеральна рада і, зокрема, Апеляційний орган СОТ. У межах СОТ торговельні суперечки розглядались за трьома етапами:

- 1) міждержавні консультації (до 60 днів);
- 2) розгляд спору панеллю (близько року);
- 3) апеляційний перегляд звіту апеляційним органом (до 3–4 місяців) [6].

Однак 11 грудня 2019 р. функціонування Апеляційного органу було припинено внаслідок відсутності консенсусу щодо обрання його нових членів.

На Всесвітньому економічному форумі в Давосі у січні 2020 року, низка країн висловилися за формування тимчасового апеляційного органу. У квітні 2020 р. 19 членів СОТ, в тому числі й Україна, досягли домовленості про проміжний розгляд спорів на період, поки Апеляційний орган не відновить свою роботу. Ця домовленість має назву Multi-Party interim appeal arbitration arrangement, МРІА (Багатостороння угода про проміжний апеляційний арбітраж).

Сторонами МРІА є такі країни: Австралія, Бенін, Бразилія, Гватемала, Гонконг, Еквадор, ЄС, Ісландія, Канада, Китай, Колумбія, Коста-Ріка, Макао, Мексика, Нікарагуа, Нова Зеландія, Норвегія, Пакистан, Перу, Сінгапур, Україна, Уругвай, Чилі, Чорногорія, Швейцарія [7].

Арбітрами МРІА можуть бути визнані експерти зі значним досвідом у сфері міжнародного публічного права і торгівлі. На сьогодні країни МРІА призначили пул із 10 арбітрів для розгляду майбутніх апеляцій. Від участі в цій угоді відмовилися США, Великобританія, Індія, Японія і Південна Корея [6].

Крім зупинки роботи Апеляційного органу у діяльності СОТ виникла низка й інших проблем. Аналітики НІСД зазначають, що на сьогоднішній день СОТ неспроможна впоратися з такими викликами, як призупинення лібералізації торгівлі, недотримання державами-членами зобов'язань та порушення ними угод СОТ, потреба в консенсусі під час прийняття рішень, винятки для країн, що розвиваються, відсутність кворуму в Апеляційному органі, а також повномасштабне вторгнення РФ в Україну та його вплив на глобальну торгівлю» [8].

Отже, потребують модернізації як нормотворча діяльність СОТ, так і засоби врегулювання торговельних суперечок між країнами-учасниками зовнішньоекономічної діяльності.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дало можливість висвітлити основні форми та інструменти торговельних кон-

фліктів, охарактеризувати негативні наслідки торговельних воєн, дослідити засоби врегулювання торговельних суперечок в системі міжнародних комунікаційних зв'язків. За результатами дослідження зроблено висновки про появу низки проблем у діяльності СОТ

та необхідність її модернізації, зокрема у зміні підходів до нормотворчої діяльності та системі врегулювання спорів. Перспектива подальших досліджень полягає у пошуку ефективних комунікаційних зв'язків між учасниками торгівлі на світовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Безрукова Н. В., Василенко М. В. Світові торговельні війни: особливості та наслідки. *Ефективна економіка*. 2015. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153>
2. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні / Наук. ред. В. Юрчишин. Київ : Заповіт, 2019. 190 с.
3. Яценко О. М., Ускова Д. С. Сучасні детермінанти та форми міжнародних торговельних суперечок. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Випуск 28, частина 2. С. 173–176.
4. Серпухов М. Ю., Мазоренко О. В. Систематизація інструментів торговельних війн та прихованого протекціонізму. *БізнесІнформ*. 2017. № 11. С. 61–66.
5. Проценко В. Цілісно-металева заборона: які наслідки торгової політики Трампа для України та світу. URL: <https://voxukraine.org/tsilisno-metaleva-zaborona-yaki-naslidki-torgovoyi-politiki-trampa-dlya-ukrayini-ta-svitu>
6. МРІА: як розблокувати вирішення спорів у СОТ. URL: <https://uba.ua/ukr/news/7616>
7. Multi-Parti Interim Appeal Arbitration Arrangement (MPIA). URL: https://wtoplurilaterals.info/plural_initiative/the-mpia
8. Модернізація Світової організації торгівлі під впливом глобальних викликів : аналіт. доп. / І. Веремій, Н. Гавриленко, І. Ус, Г. Широкий ; за заг. ред. М. Паламарчука, Р. Юлдашева. Київ : НІСД, 2022. 51 с. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-09/analitichna-dopovid_sot_gotove.pdf

REFERENCES:

1. Bezrukova N. V., Vasilenko M. V. (2015). Svitovi torhovelni viiny: osoblyvosti ta naslidky [World trade wars: features and consequences]. *Efektivna ekonomika*, 6. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4153> [in Ukrainian].
2. Yurchyshyn V. (2019). Torhovelni viiny suchasnosti ta yikh vplyv na ekonomichne zrostannia i rozvytok u sviti ta Ukraini [Modern trade wars and their impact on economic growth and development in the world and Ukraine]. Kyiv : Zapovit, 190 p. [in Ukrainian].
3. Iatsenko O. M., Uskova D. S. (2019). Suchasni determinanty ta formy mizhnarodnykh torhovelnykh superechok [Modern determinants and forms of international trade disputes]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho naionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, 28, 173–176 [in Ukrainian].
4. Serpukhov M. Yu., Mazorenko O. V. (2017). Systematyzatsiia instrumentiv torhovelnykh viin ta prykhovanooho protektsionizmu [Systematization of tools of trade wars and hidden protectionism]. *BiznesInform*, 11, 61–66 [in Ukrainian].
5. Protsenko V. (2018). Tsilisno-metaleva zaborona: yaki naslidky torhovoї polityky Trampa dlia Ukrainy ta svitu [All-metal ban: what are the consequences of Trump's trade policy for Ukraine and the world]. Retrieved from <https://voxukraine.org/tsilisno-metaleva-zaborona-yaki-naslidki-torgovoyi-politiki-trampa-dlya-ukrayini-ta-svitu>.
6. MPIA: yak rozblokovaty vyrishennia sporiv u SOT [MPIA: how to unlock WTO dispute settlement]. Retrieved from <https://uba.ua/ukr/news/7616> [in Ukrainian].
7. Multi-Parti Interim Appeal Arbitration Arrangement (MPIA). Retrieved from https://wtoplurilaterals.info/plural_initiative/the-mpia
8. Veremii I., Havrylenko N., Shyrokyi I. Us, H. (2022). Modernizatsiia Svitovoi orhanizatsii torhivli pid vplyvom hlobalnykh vykykiv [Modernization of the World Trade Organization under the influence of global challenges]. Kyiv: NISD. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-09/analitichna-dopovid_sot_gotove.pdf